

Tomaž Kaštrun

Umberto Eco: Iskanje popolnega jezika v evropski kulturi. Ljubljana: Založba /*cf., Modra zbirka – delajmo Evropo, 2003 370 strani (ISBN 961-6271-55-5), 4.400 SIT

prevod Vera Troha, spremna beseda Jacques Le Goff

Nekaj let preden je na svet prvič prišla knjiga *Iskanje popolnega jezika* (1993), je pisatelj, semiotik in filozof Umberto Eco napisal knjigo *Foucaultovo nihalo* (1989), takorekoč leposlovni ter kronični zapis tega, kar je nekaj let kasneje spisal v strokovni obliki. Kakorkoli sta knjigi različni, je njuna podobnost v srčki dovolj očitna. Obe se namreč ukvarjata s problematiko iskanja popolnega jezika, čeravno se način lotevanja močno razlikuje. V knjigi *Iskanje popolnega jezika* ideja izvira iz prepričanja, da je nekoč obstajal jezik, ki je celostno izražal bistvo vsega ter koncepte, ki so jih razvijali filozofi, teologi ali mistični znanstveniki. V knjigi *Foucaultovo nihalo* pa je česanje in preiskovanje zgodovine postal način, kako na novo ustvariti ter oplemenititi celoten proces popolnega jezika. Pri slednji knjigi se je zgodovina idej in misli pojavljala kot deduktivna logika, s katero je pisatelj v fabuli zgradil popolni jezik in ga skozi celoten roman samo še osmislil. In takšno osmišljanje ter lepljenje zgodovinskih idej na fabulo je dajalo vtis razvoja popolnega jezika. Eco se je nekaj let kasneje v knjigi *Iskanje popolnega jezika* predstavil kot tavtolog, saj ga je v tej knjigi gnala predvsem ideja, kako se prebiti do začetnega jezika, ki je bil hrana za nadaljnji korpus zgodovinskih del, od Biblije do sodobnih filozofskih zapisov.

Kako velika je bila želja po odkritju popolnega jezika, si lahko predstavljamo. Posebej zato, ker se ni pojavljala samo na območju današnje kulture, pač pa v vseh kulturah. In še nekaj namiguje o zanesenosti te ideje k nemogočemu. Prostor in čas. Obe dimenziji sta, vključujoč kulturno raznolikost, samo še dodatna faktorja, ki pripomoreta k večji zmešnjavi. In četudi se je zdelo iskanje popolnega jezika vedno utopično, je pa vseeno v vsaki časovni točki iskanje smiselno. Preprosto zato, ker jezik vedno predstavlja medij, s pomočjo katerega se razumevanje prenaša med njegovimi uporabniki. In od tu izvor obsedenosti, ki je postavljena – včasih malce preveč ponižujoče – na sam vrh utopije. In vendar je Eco k takšnemu obširnemu projektu pristopil zelo sistematično. S podrobno postavitvijo načina oziroma pristopa k problemu je tako avtor v pozornost – in kasnejšo analizo – vzel (i) dela avtorjev, ki so se ukvarjali izključno z glotologijo, (ii) načrte pravih ali resničnih jezikov, ki so se avtorju dozdevali kot najbolj tipični, in (iii) se omejil in skliceval na jezike, ki jih najdemo v evropski kulturi, ostale predevropske ali zunajevropske pa omeni zgolj mimogrede. Poleg tega pa je v svojo sila krhko in subjektivno metodologijo vnesel še tri dogovore in sicer, (i) da se ne bo ukvarjal z jezikovno zmešnjavo oziroma iskanjem smiselnega skupnega jezika, ki bi izbrisal vse jezikovne razlike, (ii) da se ne bo ukvarjal z jeziki nasploh, pač pa jih bo preučeval na podlagi njihove tradicije in (iii) da bo začel na začetku; z Genezo.

Čeprav začne z Genezo, se dogodka okoli Babilonskega stolpa oziroma zmešnjave jezikov nikakor ne želi dotikati. Saj mu na ravni strokovnega teksta o izvoru in iskanju popolnega jezika točno ta dogodek predstavlja zgolj mitologijo, ki bi jo bilo nespametno prezirati kot dejstvo o soobstoju različnih jezikov in kot dejstvo, da človeštvo pozna samo en popolni jezik, ki izvira iz Raja. Skozi zgodovinska izročila različnih avtorjev tako izsleduje misli v zgodovini idej. Začenši z Dantejevim predlogom o univerzalni slovnici v latinščini, do katalonskega meniha Raymonda Lulla, ki se spoznava s kombinatornim sistemom črk in simbolov, ustvarjenim predvsem za metafizična sorodstva med besedami in njihovimi pomeni. Ne uide mu kabalistična analiza na lovu za skritimi sporočili v sakralnih hebrejskih tekstih, do Rosicucianove družbe simboličnega pisanja v 17. stoletju na območju Nemčije, ali francoskega razsvetljenskega mišljenja, okoli katerega

so si razsvetljenski filozofi zgradili in organizirali jezik kot osnovno kategorijo znanja. Zgodbe, ki jih Eco navaja, so tako v svojem predmetu raziskovanja kot v času in prostoru zelo različne. Od Avguština, Danteja, Descartesa do Rousseauja, magičnega jezika in njegovih skrivnosti. Med drugim prikaže tudi osrediščenost vsakega jezika posebej in kako je vsaka nacija zase (npr. Francozi, Švedi, Danci, Nemci, Angleži) mislila in tudi predstavljala ideje o tem, da je njihov jezik »od Boga dan« ali pa da *Bog nagovarja* ljudi v francoščini, švedščini, danščini, nemščini ali angleščini. Istočasno prikaže, kako se je v 18. stoletju razvila ideja, da arijski jezik pomeni superiornost nad ostalimi jeziki in kako je takšno mišljenje vplivalo na nadaljnji razvoj evropske misli.

Avtor v knjigi zelo lepo opiše mnogo različnih mislecev, književnikov, filozofov in lingvistov, ki so se ukvarjali predvsem z idejo popolnega jezika na evropskih tleh. Skozi njihove orise kratkoma prikazuje sliko stare celine in želje njenih ljudi o podvigu in ciljih po povezavi različnih nacij z enim samim jezikom – popolnim jezikom, ki jih bo hkrati povezoval tudi z ostalim svetom. Tako se avtor skozi celotno knjigo zelo lepo drži in ohranja svojo nalogo, pri tem pa zelo nazorno ilustrira napredek v znanju in razvoju jezika. Še posebej zanimivo je dejstvo, da Eco s svojo analizo o izvoru jezika odpira tabuizirano temo. Izvori jezika/jezikov so bili, ravno zaradi močne prisotnosti mitološkega dogodka okoli babilonskega stolpa, vedno postavljeni na stranski tir, nikoli točno analizirani. In ravno zaradi takšnega odnosa je tudi sam izvor jezika postal perverziran kot tabu tema. Zato se tudi današnji lingvisti ne ukvarjajo toliko z nastankom jezika in njegove etimologije, ampak bolj z njegovim konstantnim razvojem. In ravno Eco v svoji analizi odpre vse tabuje in razišče evolucijo evropskega jezika.

In kar je fascinantno v knjigi, je predvsem avtorjeva želja, kako najti smiselne povezave med tradicijo, folkloro, običaji, izraženimi z jezikom in koncepti, ki so se razvili okoli njihovih simbolov. Ob tem se pogloblja tudi v interpretacije teh simbolov, v povezavi na zgodovinsko razlago posameznih jezikov. Torej se Eco v knjigi vsestransko spopade z analizo in upošteva ne le zgodovinska dejstva, tradicijo, ustna izročila, pač pa tudi njihove pomene na simbolični ravni. Tako zajame skoraj dvestoletno evropsko zgodovino boja in želja po popolnem jeziku, katerega namen bi bil ne le božji, teološki, pač pa tudi zgodovinski, semiotični in predvsem lingvistični.

Zbirka »*Delajmo Evropo*« stremi k temu, da bi uresničila zedinjeno Evropo – navkljub dejstvu, da je knjiga izšla prvič že leta 1993, torej ne čudi, da so se pri založbi /*Cf. odločili za takšno osveščanje. Vsi vemo, da je Slovenija le nekaj minut pred vstopom v Evropo. In vendar je zaključek tega razmišljanja predvsem žalostne narave, saj *Evropa* ne zna obstajati, navkljub svoji raznolikosti in divergentnosti. In če tudi lahko polagamo upe na skupno Evropo, se problematiziranje razlik ne bo zmanjšalo, kvečjemu bo v svoji nasilno postavljeni *enotnosti* postalo še bolj očitno. Tako bo v skupni »*Evropi*« verjetno še manj prostora za popolni jezik, njegovo iskanje pa bo nemara ostalo na situ neplodnih tal. Čeprav urednikova (Le Goff) visokoleteča vizija po združevanju pet različnih založniških hiš – vsaka iz različne države – nemara ne bo bistveno spreminjala toka političnih, gospodarskih ter ekonomskih zapletov, bo zbirka za tiste, ki jo boste prebrali v celoti (Umberto Eco – *Iskanje popolnega jezika*, Franco Cardini – *Evropa in islam*, Josep Fontana – *Evropa pred zrcalom*, Jack Goody – *Evropska družina*, in Hagen Schulze – *Država in nacija v evropski zgodovini*) obrodila sadove v luči človeškega kapitala. Zatorej ni presenetljivo, da se je vseh pet knjig hkrati pojavilo na slovenskem trgu, hkrati pa se za konec lahko vprašam samo tole: koliko nestrpnosti in koliko netolerance nam bo – kot slovenskemu narodu – sploh še ostalo v krogu velikih ter drugačnih? Naj nam knjiga ne ostane zadnje orožje premagovanja nestrpnosti in zadnje sredstvo črpanja tolerantnosti – v nasprotnem primeru lahko *Slovenija* in z njo tudi *slovenščina* kmalu postane predmet Ecovega preučevanja evropske temne plati.